

Dr hab. Eng. arch. Beata Majerska-Palubicka, prof. SUT¹⁾
 ORCID: 0000-0002-5951-2727

Improving the quality of public space in the built environment on the example of the village of Żolynia

Poprawa jakości przestrzeni publicznej środowiska zbudowanego na przykładzie miejscowości Żolynia

DOI: 10.15199/33.2025.05.10

Abstract. The article focuses attention on a new role of public space, searching for new ways of its creation in the space of the built environment on the example of a town with significant historical and recreational values that is Żolynia. A rich array of research methods were used, from the analysis of the literature on the subject, model examples of implementation of the principles of sustainable development, formal and legal documents, through field visions, case studies, up to own analytical work and research by design using a critical analysis of local conditions and current trends in the shaping of space. The research was carried out based on the didactic process and illustrated with projects made by students. The assumed research effect is the identification of new practical solutions, the creation of a new way of thinking about the development and shaping of public spaces, the activation of processes of sustainable development of resources and local areas.

Keywords: architecture and urban planning; public space.

Streszczenie. W artykule skupiono uwagę na nowej roli przestrzeni publicznej, poszukiwaniu nowych dróg jej kreacji w przestrzeni środowiska zbudowanego na przykładzie miejscowości o istotnych walorach historycznych i rekreacyjnych, jaką jest Żolynia. Wykorzystano bogatą gamę metod badawczych, od analiz literatury przedmiotu, modelowych przykładów implementacji zasad zrównoważonego rozwoju, dokumentów formalnoprawnych, przez wizje terenowe, studia przypadku, aż po własne prace analityczne i badania przez projektowanie z zastosowaniem krytycznej analizy lokalnych uwarunkowań i aktualnych tendencji w kształtowaniu przestrzeni. Badania przeprowadzono w ramach procesu dydaktycznego i zilustrowano projektami wykonanymi przez studentów. Założony efekt badawczy to wskazanie nowych rozwiązań praktycznych, kreowanie nowego sposobu myślenia o rozwoju i kształtowaniu przestrzeni publicznych, aktywizacja procesów zrównoważonego zagospodarowania zasobów i terenów lokalnych.

Słowa kluczowe: architektura i urbanistyka; przestrzeń publiczna.

Changes taking place in the collective consciousness of civilization related to the process of globalization, the evaluation of requirements and needs, cause the perception and creation of the built environment to change and reevaluate. Public space, being an important element of the built environment, increasingly perceived as a space with utilitarian values, is becoming a multi-threaded field of discussion, analysis and creation in the sense of theoretical considerations, as well as creative and design struggles. The goal is to increase its quality and effectiveness in meeting the needs of modern audiences. Public space is becoming an important factor in building cultural continuity and favorable conditions for the development of social ties, protection of the natural environment, as well as promotion of the qualities of the place, and consequently raising the quality of life. Thus, it should be seen not only as a physical space with a material dimension, but also as a space of social interaction, an emotional, historical, cultural space. Considering the fact, as Gehl and Svarre write, that good architecture ensures good interaction between public space and life in that space [1], an

Zmiany zachodzące w zbiorowej świadomości cywilizacyjnej, związane z procesem globalizacji, ewaluacją wymagań i potrzeb powodują, że postrzeganie i kreowanie środowiska zbudowanego, ulega zmianom i przewartościowaniu. Przestrzeń publiczna, stanowiąc istotny element środowiska zbudowanego, coraz częściej postrzegana jako przestrzeń o walorach użytkowych, staje się wielowątkowym polem dyskusji, analiz i kreacji w sensie rozważań teoretycznych, jak też zmagania twórczych i projektowych. Celem jest podnoszenie jej jakości i efektywności w spełnianiu potrzeb współczesnych odbiorców. Przestrzeń publiczna staje się ważnym czynnikiem budowania ciągłości kulturowej i sprzyjających warunków do rozwoju więzi społecznych, ochrony środowiska przyrodniczego, ale też promocji walorów miejsca, a w konsekwencji podnoszenia jakości życia. Powinna być zatem postrzegana nie tylko jako przestrzeń fizyczna o wymiarze materialnym, ale również jako przestrzeń interakcji społecznych, przestrzeń emocjonalna, historyczna, kulturowa. Mając na względzie fakt, o którym piszą Gehl i Svarre, że dobra architektura zapewnia dobrą interakcję między przestrzenią publiczną a życiem w tej przestrzeni [1], przy jej projektowaniu wymagane jest podejście interdyscyplinarne [2], praca zespołowa obejmująca pola badawcze

¹⁾ Silesian University of Technology, Faculty of Architecture;
 Beata.majerska-palubicka@polsl.pl

interdisciplinary approach is required in its design [2], a teamwork that includes research fields from sociology, psychology, semiology, anthropology to urban geography, architecture and urban planning [3, 4].

The intensive development of the built environment of cities is having an increasingly strong impact on the non-urbanized environment. Today's cities and their inhabitants, face an increasing scale of challenges – stress caused by the intensity of development, population density, air pollution, the occurrence of an urban heat island, excess or scarcity of water, loss of natural context and natural habitats. With the current state of knowledge and technology, there are a number of opportunities to reduce their effects. By introducing elements of blue-green infrastructure in the form of green roofs and facades, retention bins, rain gardens, permeable paving, structural surfaces, RES systems or sustainable stormwater management systems, **cities can contribute to reducing the effects of climate change and reducing greenhouse gas emissions**. However, these are activities that require significant effort and resources, are costly and long-term. The threats of the 21st century are causing an increasingly active search for an alternative way of life, resulting in the uncontrolled spillover of development beyond the borders of cities into non-urbanized areas. This brings further dangers – unorganized urbanization, spatial chaos often in places with high natural and cultural values.

On the other hand, small towns and rural areas are undergoing degradation processes with significant impact on local communities. The reason for this is the small base of primary and post-primary services or its absence, generating migration, especially of young people to larger centers with extensive social service infrastructure and growing economic capital. Large cities, in contrast to non-urbanized areas, provide high quality of important aspects of social life, such as jobs, access to education, culture, health care, entertainment, innovative technologies. A prerequisite for a high quality of life appears to be a rich offer of social services, well-organized and ensuring their smooth functioning. In order for small cities, despite their ability to provide a comfortable and safe life thanks to loose human-scale development, green areas, short distances, without the need for public transportation, to stop the outflow of population, they need to build a network of efficient, basic social services and spaces that generate interactivity [5]. The influx of new residents is undoubtedly becoming a positive phenomenon for small towns, but the development of residential areas must be followed by planned activities aimed at transforming areas, expanding the offer of socioeconomic services. The project presented in the article aims to redefine such spaces.

The authorities of the municipality of Żolynia, a town with significant urban ambitions [6], realizing the of contemporary threats to small towns, turned to the Department of Residential Architecture and Public Utility Design of WA PŚ with a proposal to cooperate in improving the quality of public space in the central area of the village. *The conceptual project for improving the quality of public space in the area:*

od socjologii, psychologii, semiologii, antropologii po geografię miasta, architekturę i urbanistykę [3, 4].

Intensywny rozwój środowiska zbudowanego miast wywiera coraz silniejszy wpływ na środowisko nieurbanizowane. Współczesne miasta i ich mieszkańcy stają przed coraz większą skalą wyzwań – stresem spowodowanym intensywnością zabudowy, zagęszczeniem ludności, zanieczyszczeniem powietrza, występowaniem miejskiej wyspy ciepła, nadmiarem lub niedoborem wody, utratą kontekstu przyrodniczego i naturalnych siedlisk. Przy obecnym stanie wiedzy i technologii jest wiele możliwości ograniczenia ich skutków. Wprowadzając elementy błękitno-zielonej infrastruktury w postaci zielonych dachów i fasad, pojemników retencyjnych, ogrodów deszczowych, nawierzchni przepuszczalnych, powierzchni strukturalnych, systemów OZE czy systemów zrównoważonej gospodarki wodą deszczową, **miasta mogą przyczyniać się do ograniczenia skutków zmian klimatu oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych**. Są to jednak działania wymagające istotnego nakładu pracy i środków, kosztowne i długofalowe. Zagrożenia XXI wieku powodują coraz aktywniejsze poszukiwanie alternatywnego sposobu na życie, czego efektem staje się niekontrolowane rozlewanie zabudowy poza granice miast, na tereny nieurbanizowane. Niesie to kolejne zagrożenia – niezorganizowaną urbanizację, chaos przestrzenny często w miejscach o wysokich walorach przyrodniczych i kulturowych.

Z drugiej strony małe miasta i obszary wiejskie ulegają procesom degradacji o istotnym oddziaływaniu na lokalne społeczności. Powodem jest niewielka baza usług podstawowych i ponadpodstawowych lub jej brak, generująca migracje szczególnie młodych ludzi do większych ośrodków o rozbudowanej infrastrukturze usług społecznych i wzrastającym kapitale ekonomicznym. Duże miasta, w przeciwieństwie do terenów nieurbanizowanych, zapewniają dobrą jakość istotnych aspektów życia społecznego, takich jak praca, dostęp do oświaty, kultury, służby zdrowia, rozrywki, innowacyjnych technologii. Warunkiem koniecznym do zapewnienia dobrej jakości życia jest bogata oferta usług społecznych, dobrze zorganizowanych i zapewniających sprawne ich funkcjonowanie. Aby małe miasta mogły zatrzymać odpływ ludności, pomimo możliwości zapewnienia wygodnego i bezpiecznego życia dzięki luźnej zabudowie, terenom zielonym, niewielkim dystansom, bez konieczności korzystania z komunikacji zbiorowej, muszą budować sieć sprawnie działających, podstawowych usług społecznych i przestrzeni generujących interaktywności [5]. Napływ nowych mieszkańców niewątpliwie staje się zjawiskiem korzystnym dla małych miejscowości, lecz za rozwojem terenów mieszkaniowych muszą podążać zaplanowane działania mające na celu przekształcenie terenów, rozbudowę oferty usług społeczno-gospodarczych. Prezentowany w artykule projekt ma na celu redefinicję takich przestrzeni.

Władze gminy Żolynia, miejscowości o istotnych ambicjach miejskich [6], zdając sobie sprawę z współczesnych zagrożeń dotyczących małych miast, zwróciły się do Katedry Projektowania Architektury Mieszkaniowej i Użyteczności Publicznej Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej (WA PŚ) z propozycją współpracy w zakresie poprawy jakości przestrzeni publicznej w centralnym obszarze miejscowości.

market – educational complex – community market – church, in Żolynia, was carried out within the framework of scientific and research work based on the didactic classes conducted at the Department of Residential and Public Utility Architecture Design (RAr-2) of AF SUT on the basis of Cooperation Agreement No. 386/RAr-2/RR4/2024 concluded on 6.05.2024, between the Municipality of Żolynia and Silesian University of Technology in Gliwice and Scientific and Research work No. NB-143/RAR2/2024; 01/020/NB_24/0039 dated 16.05.2024.

Żolynia, is a town with a population of 4204 people (according to the data as of 31.12.2018. the population of the municipality is 7124 people), with deep historical, cultural and social roots, landscape values and natural potential, favorably located between economically developing cities (Leżajsk, Łańcut, Rzeszów), well connected with them, is struggling with many phenomena: emigration of native young residents and depopulation, developer activities, uncontrolled land management, residential sprawl, an influx of new residents, and the lack of extensive service and cultural, economic, communications and technical facilities, which are important in both cases.

The cooperation undertaken **combines activities in the fields of science, didactics and practice**, and constitutes a broad research space combining urban-architectural analysis with historical, social, economic research and didactics at the academic level. It represents a confrontation of the theoretical knowledge of architecture students with the acquired scientific and design experience of tutors conducting design exercises on the didactic process and the experience of municipal authorities. The project involved research and teaching staff and students of AF SUT, as part of the subject Architecture of multifunctional public utility complexes, in semester 1, in full-time second degree studies, in the Department of Residential and Public Utility Architecture Design, Faculty of Architecture SUT. **The goal was to develop innovative, multifunctional patterns of space and architecture serving the development of both the town of Żolynia and the local community, inspired by the resources of existing historical, architectural and spatial solutions.**

Design assumptions. Research methods

Based on the definition of public space „a commonly used good, intentionally shaped by man, in accordance with social principles and values – serving the needs of local and supra-local communities” [4], the design assumptions were formulated in very general terms allowing the search for a new role and new ways of creating public space, considered in the specific socio-economic, cultural and natural context of the municipality. In order to avoid erroneous design assumptions, which can be the reason for the difference between the design and actual use, as described by J. Wiszniowski [7], the analyses included issues of program, function, form of designed structures and safe communication solutions, in the context of transformation processes related

Projekt koncepcyjny poprawy jakości przestrzeni publicznej w obszarze: rynek – kompleks oświatowy – targowisko gminne – kościół, w Żolyni, został zrealizowany w ramach prac naukowo-badawczych w oparciu o zajęcia dydaktyczne prowadzone w Katedrze Projektowania Architektury Mieszkaniowej i Użyteczności Publicznej (RAr-2) WA PŚ na podstawie Porozumienia o współpracy nr 386//RAr-2/RR4/2024 zawartego 6.05.2024, pomiędzy Gminą Żolynia a Politechniką Śląską w Gliwicach oraz pracy Naukowo-Badawczej nr NB-143/RAR2/2024; 01/020/NB_24/0039 z 16.05.2024 r.

Żolynia to miejscowość zamieszkała przez 4204 osoby (wg danych z 31.12.2018 r., stan zaludnienia gminy wynosi 7124 osoby), o głębokich korzeniach historycznych, kulturowych i społecznych, walorach krajobrazowych i potencjale przyrodniczym, korzystnie zlokalizowana pomiędzy rozwijającymi się gospodarczo miastami (Leżajsk, Łańcut, Rzeszów), dobrze z nimi skomunikowana. Zmagają się jednak z wieloma zjawiskami: emigracją rodzimych, młodych mieszkańców i wyludnieniem; działaniami deweloperskimi; niekontrolowaną gospodarką terenami; rozlewaniem się zabudowy mieszkaniowej; napływem nowych mieszkańców oraz brakiem rozbudowanego zaplecza usługowo-kulturalnego, gospodarczego, komunikacyjnego i technicznego.

Podjęta współpraca, obejmująca **działania na polu nauki, dydaktyki i praktyki**, stanowi szeroką przestrzeń badań łączącą analizy urbanistyczno-architektoniczne z badaniami historycznymi, społecznymi, gospodarczymi oraz dydaktykę na poziomie akademickim. Stanowi konfrontację wiedzy teoretycznej studentów architektury ze zdobytym doświadczeniem naukowym i projektowym tutorów prowadzących ćwiczenia projektowe w ramach procesu dydaktycznego (w projekcie uczestniczyli pracownicy naukowo-dydaktyczni oraz studenci WA PŚ, w ramach przedmiotu *Architektura wielofunkcyjnych zespołów użyteczności publicznej*, w semestrze 1, na studiach stacjonarnych drugiego stopnia, w Katedrze Projektowania Architektury Mieszkaniowej Użyteczności Publicznej WAPŚ) z doświadczeniami władz gminy. **Celem było wypracowanie innowacyjnych, wielofunkcyjnych wzorców przestrzeni i architektury służących rozwojowi zarówno miejscowości Żolynia, jak również lokalnej społeczności, inspirowanych zasobami istniejących rozwiązań historycznych, architektoniczno-budowlanych i przestrzennych.**

Założenia projektowe i metody badań

Bazując na definicji przestrzeni publicznej *dobro wspólnie użytkowane, celowo kształtowane przez człowieka, zgodnie ze społecznymi zasadami i wartościami – służące zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych i ponadlokalnych* [4], założenia projektowe sformułowano bardzo ogólnie, pozwalając na poszukiwanie nowej roli i nowych dróg kreacji przestrzeni publicznej, rozpatrywanej w konkretnym kontekście społeczno-gospodarczym, kulturowym i przyrodniczym gminy. W celu uniknięcia błędnych założeń projektowych, mogących być powodem różnicy pomiędzy projektem a faktycznym użytkowaniem, o których pisze J. Wiszniowski [7], analizami objęto zagadnienia dotyczące programu, funkcji, formy projektowanych struktur oraz bezpiecznych rozwiązań komunikacyjnych, w kontekście proce-

to such factors as socio-economic, technological progress, issues of locality and globalization against the background of awareness of the need to return to identity and draw on local patterns, culture and traditions. The issues of designing architecture in the pursuit of symbiosis with the environment and the character of the place, placing it in the context of the conditions of the natural environment related to sustainable development and ecology were also studied [8].

The proposed program has been linked to the promotion of the site and cultural heritage. It encompasses utilitarian functions, including but not limited to: transportation, trade fair, recreation, tourism, education, cultural and educational, exhibition, catering, organization of local events and other complementary functions. Efforts were made to guarantee the attractiveness, functionality and accessibility of the area under development to a multi-generational local and incoming audience. Reference was made to the existing, uncomfortable solutions of the vehicular and pedestrian transportation system, taking into account the possibility of introducing new, safe structures – on land or above ground integrated into the existing layout.

In the implementation of the research work, **a wide range of research methods** were used, from the analysis of the rich source literature on the subject, historical materials and formal and legal documents, through surveys and local/field visits, case studies, implementation analyses of model examples of the creation of public space, to research using critical analysis [9] of local conditions and current trends in the formation of a sustainable built environment. The research was carried out based on the author's research method connected with the didactic process and cooperation with the Żolynia authorities and the implementation of the results in the development plans of the locality. The research was illustrated with course conceptual projects made by students, showing the spectrum of possibilities for land use and the creation of public space.

The assumed research effect was to create a new way of thinking about the development and shaping of public spaces, the organization and activation of processes of sustainable development of resources and local areas, to develop guidelines for the method of designing/creating public spaces, and, consequently, to indicate the proposal of concepts for new practical solutions. The study area is located in the central area of the town of Żolynia and includes an area to the north of the market, characterized by scattered, predominantly single-family buildings with a residential function, including a community market, facilities of the educational and educational complex, as well as a watercourse and fish ponds. In the immediate vicinity there are agricultural areas and wasteland. From the northeast, the study area is adjacent to the church building, parsonage and cemetery. An important element generating tourist traffic in the village is the Green Velo bicycle route running through the center.

The starting materials for undertaking the research work were: an extract from the basic map of the study area [10], the Study of Conditions and Directions for Spatial Development of the Municipality of Żolynia [11], the technical conditions to be met by buildings and their location,

sów przekształceń związanych z takimi czynnikami, jak postęp społeczno-gospodarczy, technologiczny, zagadnienia lokalności i globalizacji na tle świadomości potrzeby powrotu do tożsamości i czerpania z lokalnych wzorców oraz kultury i tradycji. Badano też zagadnienia projektowania architektury w dążeniu do symbiozy ze środowiskiem i charakterem miejsca i wpisywania jej w kontekst uwarunkowań środowiska przyrodniczego związanych ze zrównoważonym rozwojem oraz ekologią [8].

Zaproponowany program powiązано z promocją miejsca i dziedzictwa kulturowego. Obejmuje on funkcje użytkowe, w tym m.in.: komunikacyjne; targowe; rekreacyjne; turystyczne; edukacyjne; kulturalno-oświatowe; wystawiennicze; gastronomiczne; organizacji lokalnych wydarzeń oraz inne stanowiące ich uzupełnienie. Dążono do zagwarantowania atrakcyjności, funkcjonalności i dostępności opracowywanego terenu dla wielopokoleniowego odbiorcy lokalnego i napływowego. Odniesiono się do istniejących, niekomfortowych rozwiązań układu komunikacji kołowej i pieszej, z uwzględnieniem możliwości wprowadzenia nowych, bezpiecznych struktur – naziemnych lub nadziemnych wkomponowanych w istniejący układ.

W realizacji pracy naukowej wykorzystano **dużą gamę metod badawczych**, od analiz bogatej źródłowej literatury przedmiotu, materiałów historycznych i dokumentów formalnoprawnych, przez badania i wizje lokalne/terenowe, studia przypadku, analizy implementacji modelowych przykładów kreacji przestrzeni publicznej, aż po badania z zastosowaniem krytycznej analizy [9] lokalnych uwarunkowań i aktualnych tendencji w kształtowaniu zrównoważonego środowiska zbudowanego. Badania przeprowadzono, stosując autorską metodę badawczą powiązaną z procesem dydaktycznym i współpracą z władzami Żołyni oraz wdrożeniem wyników w planach rozwojowych miejscowości. Badania zilustrowano kursowymi projektami koncepcyjnymi wykonanymi przez studentów, ukazującymi spektrum możliwości zagospodarowania terenu i kreacji przestrzeni publicznej.

Założonym efektem badawczym było kreowanie nowego sposobu myślenia o rozwoju i kształtowaniu przestrzeni publicznych, organizacji i aktywizacji procesów zrównoważonego zagospodarowania zasobów i terenów lokalnych, opracowanie wytycznych do metody projektowania/kreowania przestrzeni publicznej, a w konsekwencji wskazanie propozycji koncepcji nowych rozwiązań praktycznych. Teren opracowania leży w obszarze centralnym miejscowości Żolynia i obejmuje obszar położony w kierunku północnym od rynku, charakteryzujący się rozproszoną, w przeważającej części jednorodzinną zabudową o funkcji mieszkaniowej, obejmujący targowisko gminne, obiekty kompleksu oświaty i edukacji oraz ciek wodny i stawy rybne. W bezpośrednim sąsiedztwie występują tereny rolne i nieużytki. Od północnego wschodu obszar opracowania sąsiaduje z budynkiem kościoła, plebanią i cmentarzem. Istotnym elementem generującym ruch turystyczny w miejscowości jest trasa rowerowa Green Velo przebiegająca przez centrum.

Materiałami wyjściowymi do podjęcia prac badawczych były: wyrys z mapy zasadniczej terenu opracowania [10], Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Żolynia [11], Warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie, Prawo bu-

the Building Law, Green Velo documentation [12], the Draft Strategy for Development of the Municipality of Żolynia for 2023 – 2030 [13], and extensive photographic documentation from the resources of the Żolynia Municipality, covering the study area.

Respect for local history, culture and nature became the cornerstone of this project, discovering strategically important places (not only locally) and redefining public space. Areas of research and action were history, present day and future projections, taking into account important phenomena such as:

- **development** – based on prudent actions leading to spatial, programmatic, functional, social, economic changes, while maintaining sustainability and authenticity;

- **balance** – based on balance, interplay between built landscape and natural landscape;

- **harmony** – the introduction of new development in relation to the local context/environment;

- **locality** – taking into account the qualities of the place and its importance in the structure of the locality itself, as well as the municipality and the region, local history, tradition, culture and making it accessible;

- **cultural continuity** – awareness of the need to maintain traditions;

- **globalization** – making thoughtful use of common trends, technologies, materials, inspirations and fitting them into the existing context;

- **quality of life** – building safe, favorable socio-economic conditions and services, jobs, leisure for the development of existing and creation of new activities and social ties;

- **the search for a contemporary agora** – a multifunctional place for gatherings, exchange of ideas, broadly defined social and economic activities.

The study was divided into two parts – research and conceptual/design. **The research part** included pre-project analyses and sketches in the context of the locality and the region, in historical and contemporary terms, taking into account current and projected needs, in terms of:

- natural environment/ecosystem and landscape of the locality, history, living conditions and quality of life and economy;

- the built environment with emphasis on the transportation system, objects of importance in public space in historical and contemporary terms;

- forecasting future needs and solutions in global and local terms – scenarios for the development of the locality;

- places strategically important for the development of the locality;

- the visual identification of a place: culture, color, material, form of buildings, landforms, crops, economy, way of life (work, leisure, interests), indication of places that could be a local tourist attraction.

Analyses were carried out in terms of the value and potential of the location, functional, spatial, cultural, ecological of the study area in the broad context of functional and spatial solutions of the entire locality. Pre-design research work, carried out jointly with partners from Żolynia municipality

dowlane, dokumentacje Green Velo [12], Projekt Strategii Rozwoju Gminy Żolynia na lata 2023 – 2030 [13] oraz bogata dokumentacja fotograficzna z zasobów UG Żolynia, obejmująca obszar opracowania.

Respekt dla lokalnej historii, kultury oraz przyrody stał się kamieniem węgielnym omawianego projektu, odkrywania miejsc strategicznie ważnych (nie tylko w ujęciu lokalnym) oraz redefiniowania przestrzeni publicznej. Obszarami badań i działań były historia, współczesność oraz prognozy na przyszłość, z uwzględnieniem istotnych zjawisk, jakimi są:

- **rozwój** – bazujący na rozważnych działaniach prowadzących do zmian przestrzennych, programowych, funkcjonalnych, społecznych, gospodarczych, przy zachowaniu zrównowżenia i autentyczności;

- **równowaga** – oparta na balansie, współgraniu pomiędzy krajobrazem zbudowanym i przyrodniczym;

- **harmonia** – wprowadzenie nowej zabudowy w relacji z lokalnym kontekstem/otoczeniem;

- **lokalność** – uwzględnienie walorów miejsca i jego znaczenia zarówno w strukturze samej miejscowości, jak i gminy oraz regionu, lokalnej historii, tradycji, kultury oraz jej udostępnienie;

- **ciągłość kulturowa** – uświadomienie potrzeby podtrzymywania tradycji;

- **globalizacja** – przemyślane wykorzystanie powszechnych trendów, technologii, materiałów, inspiracji i wpisaniu ich w istniejący kontekst;

- **jakość życia** – budowanie bezpiecznych, sprzyjających warunków i usług społeczno-gospodarczych, miejsc pracy, wypoczynku dla rozwoju istniejących i tworzenia nowych aktywności i więzi społecznych;

- **poszukiwanie współczesnej agory**, czyli wielofunkcyjnego miejsca na zgromadzenia, wymianę poglądów, szeroko pojęte aktywności społeczne i gospodarcze.

Opracowanie podzielono na dwie części – badawczą i koncepcyjną/projektową. **Część badawcza** obejmowała analizy i szkice przedprojektowe w kontekście miejscowości i regionu, w ujęciu historycznym i współczesnym, z uwzględnieniem potrzeb obecnych i prognozowanych, dotyczących:

- środowiska przyrodniczego/ekosystemu i krajobrazu miejscowości, historii, warunków i jakości życia oraz gospodarki;

- środowiska zbudowanego z akcentem na układ komunikacyjny, obiekty istotne w przestrzeni publicznej w ujęciu historycznym i współczesnym;

- prognozowania przyszłych potrzeb i rozwiązań w ujęciu globalnym i lokalnym – scenariusze rozwoju miejscowości;

- miejsc strategicznie ważnych dla rozwoju miejscowości;

- wizualnej identyfikacji miejsca: kultura, kolor, materiał, forma zabudowy, ukształtowanie terenu, uprawy, gospodarka, sposób życia (praca, odpoczynek, zainteresowania), wskazanie miejsc mogących stanowić lokalną atrakcję turystyczną.

Analizy wykonano pod kątem wartości i potencjału lokalizacyjnego, funkcjonalnego, przestrzennego, kulturowego, ekologicznego obszaru opracowania w szerokim kontekście rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych całej miejscowości. Przedprojektowe prace badawcze, przeprowadzone wspólnie z partnerami z UG Żolynia, pozwoliły na wyłonienie zagad-

office, made it possible to identify issues important for making the right design decisions with regard to the task's topic, such as:

- the role and importance of public space created in the cultural, socio-economic and functional-spatial context for the development of the village of Żolynia and enhancing the quality of life;
- the importance of designing intuitive space with high flexibility to meet the changing needs of users;
- design of pro-ecological/sustainable architecture, with emphasis on: quality and efficiency of design, material and technological solutions, durability of objects and respect for the land, with the aim of realizing the assumptions of closed-circuit architecture;
- the importance of phasing of investments, size and scale corresponding to the social and economic condition of the place, and
- the right of current generations to transform and adapt the existing heritage to meet modern needs.

The conceptual/design part included functional and spatial solutions including:

- scheme of development of the entire study area: market – educational complex – community market – green areas along the watercourse – church;
- elements of vehicular (car and bicycle) and pedestrian communication, including parking lots for cars and bicycles, shelters with rain cover, etc.;
- cubature objects and elements of small architecture based on the programs of objects with cultural, service, commercial (including „stalls” or another form of market development), hotel, catering, complementary infrastructure of the Green Velo bicycle route, places for gatherings, etc.;
- concept of land development with greenery and water elements, as recreational areas and tourist areas.

It was assumed to develop a concept for the revitalization of the area introducing a diversified program, focusing on the solutions of the activation space for meetings and cultural and artistic activities based on local traditions and crafts, aimed at developing local handicraft workshops. In the design solutions appeared, supporting the process of promotion and development, recognizable global patterns found in urban planning and architecture. Efforts were made to avoid the danger of the domination of globalization trends, with the assumption of creating an inspiring space, with a coherent urban and architectural thought and a significant aesthetic expression, with a sense of responsibility for local cultural heritage and the protection of the built and natural environment.

Concepts of public space

The design concepts made by the students showed the possibility of a diverse approach to the way of defining contemporary space, giving expression to, among other things:

- creation of innovative and intuitive public space with a service, cultural and recreational function and recreational – a generator of meetings and social activists, the creation of

nień istotnych do podjęcia właściwych decyzji projektowych w odniesieniu do tematu zadania, takich jak:

- rola i znaczenie przestrzeni publicznej kreowanej w kontekście kulturowym, społeczno-gospodarczym i funkcjonalno-przestrzennym dla rozwoju miejscowości Żolynia i poprawy jakości życia;
- znaczenie projektowania przestrzeni intuicyjnej o dużej elastyczności w celu spełnienia zmieniających się potrzeb użytkowników;
- projektowanie proekologicznej/zrównoważonej architektury, z akcentem na jakość i efektywność rozwiązań projektowych, materiałowych i technologicznych, trwałość obiektów oraz poszanowanie terenu w celu realizacji założeń architektury obiegu zamkniętego;
- znaczenie etapowania inwestycji, wielkością i skalą odpowiadającego kondycji społecznej i ekonomicznej miejsca oraz
- prawo obecnych pokoleń do przekształcania i adaptowania zastanego dziedzictwa dla spełnienia współczesnych potrzeb.

Część koncepcyjna/projektowa obejmowała rozwiązania funkcjonalno-przestrzenne z uwzględnieniem:

- schematu zagospodarowania całego obszaru opracowania: rynek – kompleks oświatowy – targowisko gminne – tereny zielone wzdłuż cieków wodnych – kościół;
- elementów komunikacji kołowej (samochodowej i rowerowej) oraz pieszej, w tym parkingów na samochody i rowery, wiat z osłoną przeciwdeszczową itd.;
- obiektów kubaturowych i elementów małej architektury zgodnie z programami obiektów o funkcji kultury, usługowej, handlowej (w tym „kramów” lub innej formy zagospodarowania targowiska), hotelowej, gastronomicznej, uzupełniającej infrastrukturę trasy rowerowej Green Velo, a także miejsc na zgromadzenia itp.;
- koncepcji zagospodarowania terenów z elementami zieleni i wody, jako terenów rekreacyjnych i turystycznych.

Założono opracowanie koncepcji rewitalizacji terenu, wprowadzając zróżnicowany program, skupiający się na rozwiązaniach przestrzeni aktywizującej do spotkań i działań kulturalnych oraz artystycznych z wykorzystaniem lokalnej tradycji i rzemiosła, mających na celu rozwój lokalnych warsztatów rzemieślniczych. W rozwiązaniach projektowych pojawiły się rozpoznawalne wzorce globalne, występujące w urbanistyce i architekturze, wspomagające proces promocji i rozwoju. Dążono do tego, aby przy założeniu kreowania inspirującej przestrzeni, o spójnej myśli urbanistycznej i architektonicznej oraz istotnym wyrazie estetycznym, w poczuciu odpowiedzialności za lokalne dziedzictwo kulturowe oraz ochronę środowiska zbudowanego i przyrodniczego, uniknąć niebezpieczeństwa dominacji trendów globalizacji.

Koncepcje przestrzeni publicznej

Wykonane przez studentów koncepcje projektowe ukazały możliwość zróżnicowanego podejścia do sposobu definiowania współczesnej przestrzeni, dając wyraz m.in. w:

- kreacji innowacyjnej i intuicyjnej przestrzeni publicznej o funkcji usługowej, kulturotwórczej i rekreacyjnej – generator spotkań i aktywności społecznych, kreacji architektury dostępnej, przyjaznych użytkownikowi rozwiązań funkcjo-

accessible architecture, user-friendly functional-spatial solutions that meet modern requirements – accessibility, multifunctionality, the possibility of easy rearrangement of space for organized groupings, social activities, startups, craft workshops;

- pro-environmental aspects and new technological solutions based on the paradigm of sustainable development – respecting the existing tall greenery, preserving biologically active areas, introducing elements of blue-green infrastructure, retention containers, rain gardens, permeable paving, structural surfaces, in order to reduce the effects of climate change and reduce greenhouse gas emissions;

- relating the designed elements to the historical context of the site;

nalno-przestrzennych spełniających współczesne wymagania – dostępności, wielofunkcyjności, możliwości łatwej zmiany aranżacji przestrzeni dla organizowanych zgrupowań, aktywności społecznych, startup-ów, warsztatów rzemieślniczych;

- aspektach proekologicznych oraz nowych rozwiązaniach technologicznych opartych na paradygmatach zrównoważonego rozwoju – uszanowanie istniejącej zieleni wysokiej, zachowanie powierzchni biologicznie czynnych, wprowadzenie elementów błękitno-zielonej infrastruktury, pojemników retencyjnych, ogrodów deszczowych, nawierzchni przepuszczalnych, powierzchni strukturalnych, celem ograniczenia skutków zmian klimatu oraz redukcji emisji gazów cieplarnianych;

- nawiązaniu projektowanymi elementami do historycznego kontekstu miejsca;

KONCEPCJA PROJEKTOWA - PODZIAŁ NA STREFY

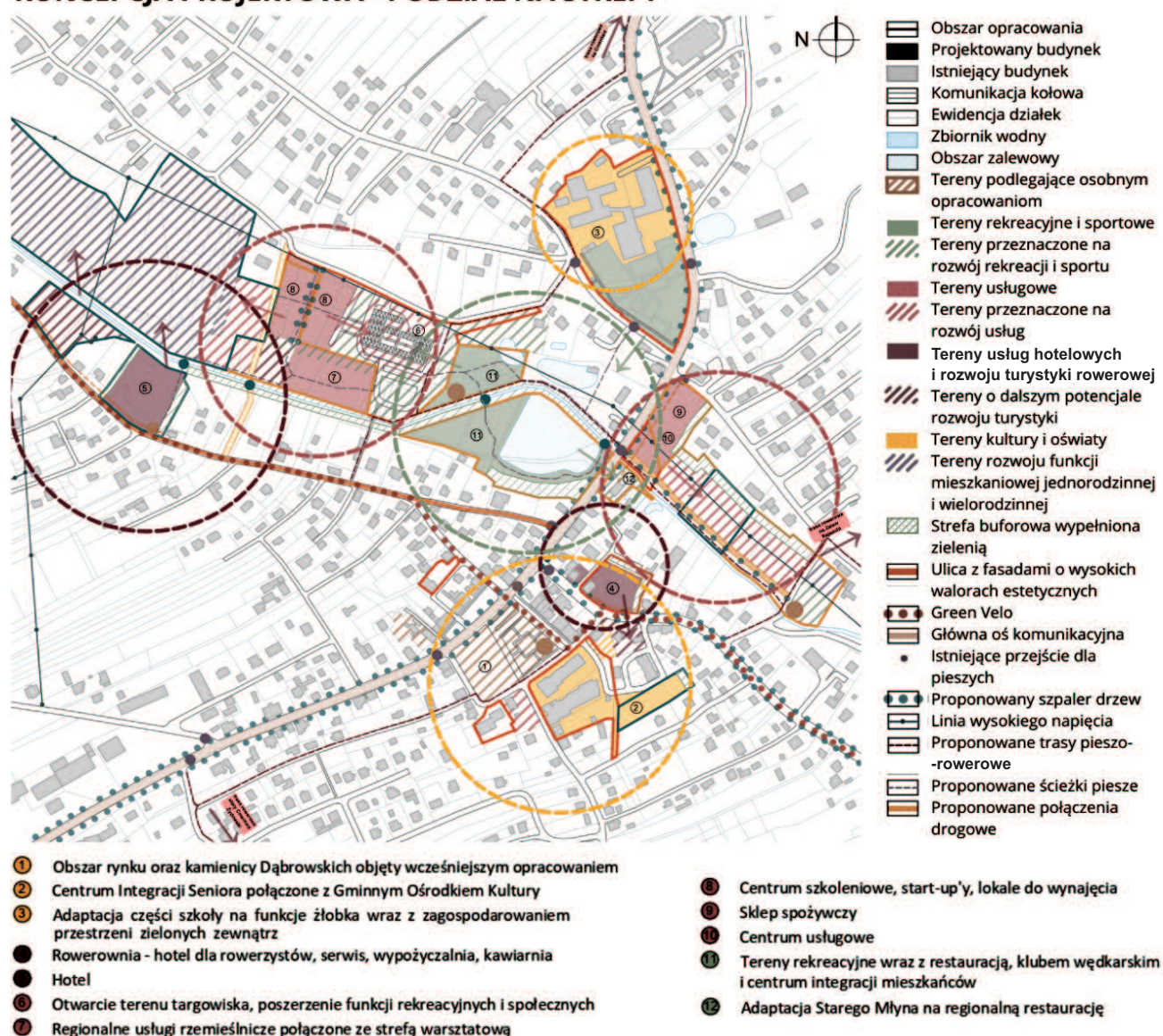


Fig. 1. Concept 1 – Synthesis of analyses. Authors: A. Makowiecki, W. Szlauer, P. Moksik, K. Wakula, R. Bywalec, A. Kania, E. Filapek. Tutor Dr. Eng. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PS

Rys. 1. Koncept 1 – Synteza analiz. Autorzy: A. Makowiecki, W. Szlauer, P. Moksik, K. Wakula, R. Bywalec, A. Kania, E. Filapek. Tutor dr hab. inż. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PŚ

- reference to the existing vehicular traffic system – elimination of hazards and collisions of pedestrian and vehicular traffic, including bicycle traffic;

- creative use of the topography of the study area;

- introduction of “iconic” elements promoting the locality – such as a viewing tower, Green Velo infrastructure.

The article presents two sample design concepts for the development of the area, presenting distinctive approaches to shaping the continuity of public spaces in Żolynia. Concept 1 presents acupuncture activities in the central structure of the locality with an emphasis on pedestrian and bicycle transportation linkage, with attempts at separation from vehicular transportation (Figures 1 and 2). Concept 2 – presents sequences of sites on the transportation route along the watercourse, connecting the designed functions and spaces, important for the village (Figures 3 and 4).

The result of the work is to organize and improve the quality of public space, which is assumed to be a generator of social life and tourist traffic, designation of plots of land (communal and private) for development concepts, proposal of a functional-spatial program, development of design concepts for multifunctional cubic objects. The project promotes the current and future values of the village of Żolynia.

Summary and Conclusions

The proposed solutions were intended to build a space for dialogue and possible polemics, on the way of identifying needs, tasks and problems, and then jointly (designers, municipal authorities and the



Fig. 2. Concept 1. Development of space in the center of the village of Żolynia. Authors: A. Makowiecki; W. Szlauer; P. Moksik; K. Wakula; R. Bywalec; A. Kania; E. Filapek. Tutor Dr. Eng. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PS

Rys. 2. Koncepcja 1. Zagospodarowanie przestrzeni w centrum miejscowości Żolynia. Autorzy: A. Makowiecki; W. Szlauer; P. Moksik; K. Wakula; R. Bywalec; A. Kania; E. Filapek. Prowadząca projekt: dr hab. inż. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PŚ

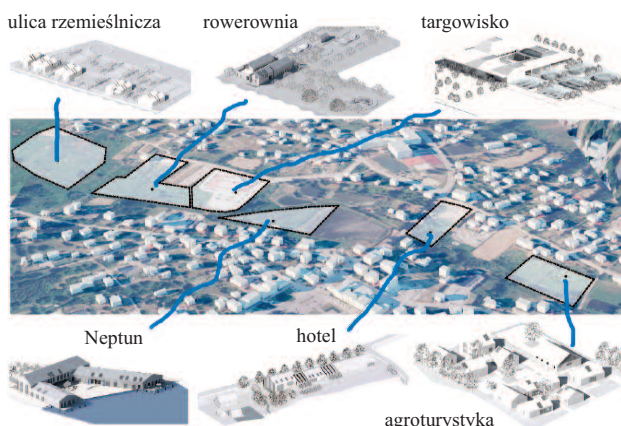


Fig. 3. Concept 2. Synthesis of analyses. Authors: A. Kocur; K. Kotarska; A. Krol; S. Nocula; M. Wasik; K. Wasinska. Tutor: Dr. Eng. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PS

Rys. 3. Koncepcja 2 – Synteza analiz. Autorzy: A. Kocur; K. Kotarska; A. Krol; S. Nocula; M. Wasik; K. Wasinska. Prowadząca projekt: dr hab. inż. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PŚ

- odniesieniu się do istniejącego układu komunikacji kołowej – likwidacja zagrożeń i kolizji ruchu pieszego i kołowego, w tym rowerowego;

- twórczym wykorzystaniu topografii terenu opracowania,

- wprowadzeniu elementów „ikonicznych” promujących miejscowość, jak np. wieża widokowa, infrastruktura Green Velo.

W artykule przedstawiono dwie przykładowe koncepcje projektowe zagospodarowania terenu, prezentujące charakterystyczne podejście do kształtowania ciągłości przestrzeni publicznych w miejscowości Żolynia. Koncepcja 1 prezentuje działania akupunkturowe w centralnej strukturze miejscowości z akcentem kładzionym na powiązanie komunikacją pieszą i rowerową, przy próbach oddzielenia od kołowej (rysunki 1 i 2). Koncepcja 2 – prezentuje sekwencje miejsc na ciągu komunikacyjnym wzdłuż cieku wodnego, łączącym projektowane funkcje i przestrzenie, istotne dla miejscowości (rysunki 3 i 4).

Efektom pracy jest uporządkowanie i poprawa jakości przestrzeni publicznej stanowiącej w założeniu generator życia społecznego i ruchu turystycznego, a także wyznaczenie działek (gminnych i prywatnych) pod koncepcje zabudowy, propozycja programu funkcjonalno-przestrzennego oraz opracowanie koncepcji projektowych wielofunkcyjnych obiektów kubaturowych. Projekt promuje obecne i przyszłe wartości miejscowości Żolynia.

Podsumowanie i wnioski

Zaproponowane rozwiązania miały w założeniu służyć budowaniu przestrzeni dialogu i ewentualnej polemiki na dro-

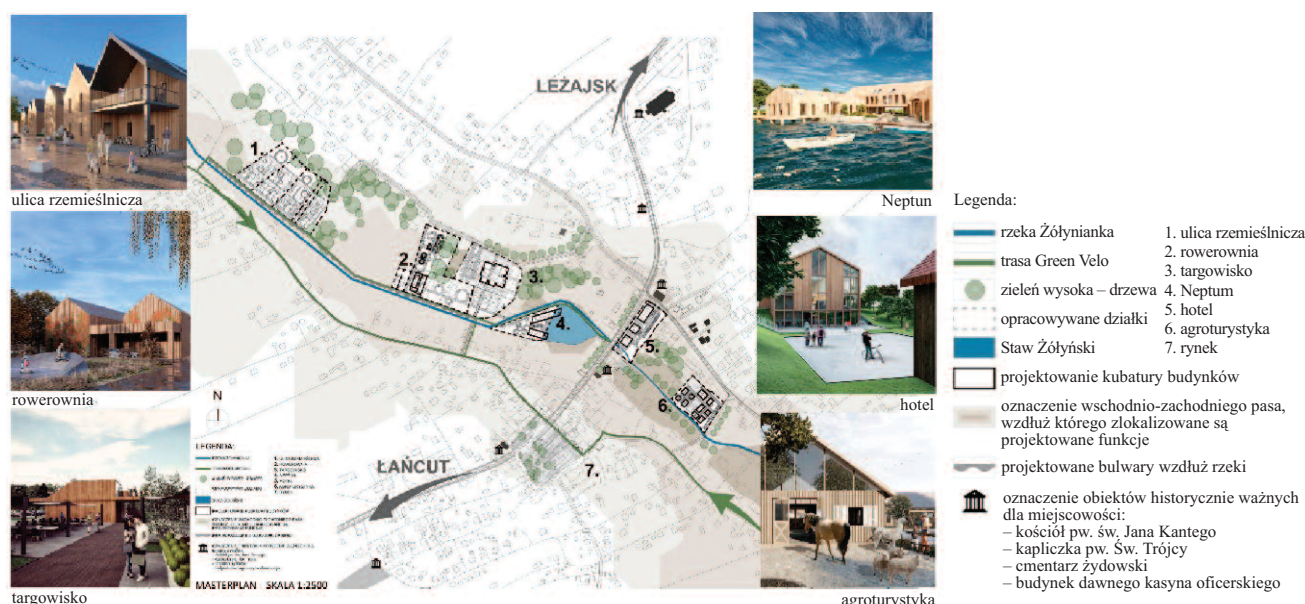


Fig. 4. Concept 2. Development of space in the center of Żolyn village. Authors: A. Kocur, K. Kotarska, A. Krol, S. Nocula, M. Wasik, K. Wasinska. Tutor: Dr. Eng. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PS

Rys. 4. Koncepcja 2. Zagospodarowanie przestrzeni w centrum miejscowości Żółnia. Autorzy: A. Kocur, K. Kotarska, A. Król, S. Nocula, M. Wasik, K. Wasinska. Prowadząca projekt: dr hab. inż. arch. B. Majerska-Palubicka, prof. PŚ

local community) seeking and determining innovative ways to solve them, as well as discussing the delimitation of the paradigm of globalization, the right to transform the existing broadly understood heritage for contemporary needs. They are an attempt to answer questions about the problem of the complex relationship new structures with the surrounding, existing context: How to design public space for the 21st century, taking into account the relevant considerations: accessibility, flexibility to changing needs, quality, aesthetics, social needs, environmental needs and the broader local context hiding great potential and generating great opportunities?

The research carried out gave rise to the conclusion that **the designed space and utilitarian architecture should, first and foremost, be physically and culturally related to the location, and their size and scale should correspond to the needs, capabilities, economic condition of their owners or managers.** A design that takes into account past, present and future needs, a properly selected program and the adopted, tailored scale provide support for broad activities affecting the sustainable development of a locality aspiring to city status. Such activities and solutions provide an opportunity to create a unique urban space and architecture, as well as a wide range of socio-economic services to retain local residents and attract new ones.

The students' conceptual projects have shown that, while maintaining the principle of spatial order and respecting the context of the place, even non-standard spatial solutions can intervene in an acceptable way in the existing structure of the environment, create new, inspiring relationships between the existing built and designed environment. Thanks to new technologies, materials and an evolution in the way of thinking, architecture is gaining more opportunities to adapt

dzie identyfikowania potrzeb, zadań i problemów, a następnie wspólnie (projektanci, władze gminy i społeczność lokalna) poszukiwania i wyznaczania innowacyjnych sposobów ich rozwiązywania, jak również dyskusji nad wyznaczaniem granic paradygmatów globalizacji, prawa do przekształcania zastanego szeroko pojętego dziedzictwa na potrzeby współczesne. Stanowią one próbę odpowiedzi na pytania dotyczące problemu skomplikowanych relacji oraz nowych struktur z otaczającym, istniejącym kontekstem – jak projektować przestrzeń publiczną na miarę XXI wieku z uwzględnieniem istotnych uwarunkowań: dostępności; elastyczności względem zmiennych potrzeb; jakości; estetyki; potrzeb społecznych; potrzeb środowiska i szeroko pojętego lokalnego kontekstu skrywającego duży potencjał i generującego duże możliwości.

Prowadzone badania dały podstawę do stwierdzenia, że **projektowana przestrzeń i architektura utylitarna powinny być przede wszystkim fizycznie i kulturowo powiązane z miejscem lokalizacji, a ich wielkość i skala muszą odpowiadać potrzebom, możliwościom oraz kondycji ekonomiczno-gospodarczej ich właścicieli lub zarządców.** Projekt uwzględniający przeszłość, teraźniejszość i przyszłe potrzeby, właściwie dobrany program i przyjęta, dostosowana do potrzeb skala stanowią wsparcie działań wpływających na zrównoważony rozwój miejscowości pretendującej do statusu miasta. Takie działania i rozwiązania dają szansę na stworzenie unikatowej przestrzeni urbanistycznej i architektury oraz bogatej oferty usług społeczno-gospodarczych, zatrzymujących lokalnych mieszkańców i przyciągających nowych.

Studenckie projekty koncepcyjne pokazały, że przy zachowaniu zasady ładu przestrzennego i uszanowaniu kontekstu miejsca, nawet niestandardowe rozwiązania przestrzenne mogą ingerować w sposób akceptowalny w istniejącą strukturę środowiska, tworzyć nowe, inspirujące relacje pomiędzy istniejącą

to the conditions of the context and open up to the existing environment. The added value becomes a new way of thinking about public, semi-private space and private – closed and open – and the changing possibilities of its formation.

The importance of the implemented project, is not only the research and didactic dimension, it is the indication of innovative practical solutions and the formation of a new way of thinking about redefining areas of significant historical and cultural importance. Conclusions from the work can be a signpost and inspiring project material that is the basis for planning activities, further application studies, design and, as a consequence, implementation, influencing the activation of processes of development of resources and local areas.

*Received: 02.01.2025
Revised: 19.02.2025
Published: 22.05.2025*

cym środowiskiem zbudowanym a projektowanym. Dzięki nowym technologiom, materiałom i ewolucji w sposobie myślenia, architektura zyskuje większe możliwości adaptowania do warunków kontekstu i otwierania się na istniejące otoczenie. Wartością dodaną staje się nowy sposób myślenia o przestrzeni ogólnodostępnej, półprywatnej i prywatnej – zamkniętej i otwartej oraz zmiennych możliwościach jej kształtowania.

Znaczenie realizowanego projektu, to nie tylko wymiar badawczy i dydaktyczny, ale także wskazanie innowacyjnych rozwiązań praktycznych oraz kształtowanie nowego sposobu myślenia na temat redefiniowania terenów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym. Wnioski płynące z pracy mogą stanowić drogowskaz i inspirujący materiał projektowy będący podstawą do działań planistycznych, dalszych opracowań aplikacyjnych, projektowych i w konsekwencji realizacyjnych, wpływając na aktywizację procesów zagospodarowania zasobów i terenów lokalnych.

*Artykuł wpłynął do redakcji: 02.01.2025 r.
Otrzymano poprawiony po recenzjach: 19.02.2025 r.
Opublikowano: 22.05.2025 r.*

Literature

- [1] Gehl J, Svarre B. Jak studiować życie w przestrzeni publicznej. Narodowy Instytut Architektury i Urbanistyki. 2021.
- [2] Górka A. Krajobraz wiejski jako projekt zbiorowy. *Studia Obszarów Wiejskich*; 2017. tom 48. <https://doi.org/10.7163/SOW.48.2>.
- [3] Stettner M. Teoria a praktyka, czyli budowanie tożsamości miejsca a aktywizacja lokalnej społeczności. W: *Habitaty Reaktywacja małych społeczności lokalnych*. Bać Z. red. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Wrocław; 2016.
- [4] Mantey D. Wzorzec miejskiej przestrzeni publicznej w konfrontacji z podmiejską rzeczywistością. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego; 2019.
- [5] Gehl J. *Miasta dla ludzi*. Wydawnictwo RAM A&B. Kraków; 2014.
- [6] <http://gospodarkapodkarpacka.pl/news/view/65135/zolynia-tez-chce-byc-miastem>; dostęp 24.02.25.

- [7] Wiszniowski J. Miejsce i jego rola w aktywacji lokalnej społeczności. W: *Habitaty Reaktywacja małych społeczności lokalnych*. Bać Z. red., Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Wrocław; 2016.
- [8] Śmiechowski D. Małe wspólnoty jako model dla realizacji ekologicznego stylu życia. W: *Habitaty Reaktywacja małych społeczności lokalnych*, Bać Z. red. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Wrocław; 2016.
- [9] Frampton K. Towards a Critical Regionalism: Six Points for a Architecture of Resistance. In: *The Anti-Aesthetic. Essays on Postmodern Culture*, Foster H. ed. Port Townsend; 1983.
- [10] <https://zolynia.geoportal-krajowy.pl/#o-projekcie>.
- [11] https://biuletyn.net/nt-bin/_private/zolynia/1615.pdf; dostęp 24.02.25.
- [12] <https://greenvelo.pl/mapa>; dostęp 24.02.25.
- [13] https://www.zolynia.pl/asp/pliki/download/strategia_rozwoju_gminy_zolynia_20240513.pdf; dostęp 24.02.25.